

ASPECTE FILOSOFICE ALE SEMIOTICII GESTUALE

Natalia CIVARIUC

Limbaaj non-verbal sau limbaaj corporal. Ideea de limbaaj corporal beneficiază de prezumția că totul e semn sau poate fi semn în această lume (pansemie), dar interpretarea acestor semne trebuie să fie atentă la prezumția că semnele pot avea mai multe semnificații (polisemie).

Din această perspectivă, corpul apare ca fiind locul și instrumentul numeroaselor sisteme de semnificare: intonațiile expresive și semnificative ale vocii, semne gestuale, mimică, atitudini corporale și comportamentale, semne cosmetice, vestimentare, ale condiției sociale, ale regulilor instituționale, de politețe, ale etichetei și atitudinilor, de exprimare a sentimentelor, legate de roluri și poziții sociale, semne ale artelor. Suntem obișnuiți să luăm în considerare limbaajul corporal, mai ales ca limbaaj non-verbal, adică în calitatea de limbaaj care, deși nu este verbal, însoțește limbaajul verbal sporindu-i comunicabilitatea. În numeroase cazuri însă, gesturile, mimica sau pantomima se pot substitui totalmente enunțării verbale: spre exemplu „da” și „nu”, care pot fi înlocuite de mișcări ale capului. În alte cazuri gestualitatea involuntară – scoaterea cheii în fața unei case străine, gest pe care îl invocă Freud – devine limbaajul prin excelență al inconștientului.

Corpul poate produce chiar semne mai „naturale”, genuine: reacțiile fiziologice la întrebările verbale ale anchetatorului pe care le detectează poligraful (detectorul de minciuni) sau „discursul” bolii, prin care comunică

cu medicul altfel decât inconștientul cu psihiatrul – Ambroise Paré vorbește despre diferitele tipuri de sudori, după caracteristici și locuri, inițiind semiologia medicală. El produce și utilizează chiar semnele unor mesaje chimice, feromonii, de unde o posibilă semiotică a parfumurilor.

De aceea preferăm să vorbim în paralel cu *limbajul verbal*, care este modul de exprimare prin excelență al conștiinței, de un limbaj care emană esențialmente de la corp, de un limbaj corporal. Totuși, corpul nu este un semn cu semnificație precisă, cum este cuvântul, sau o aglomerație sintactică de semne, cum sunt mesajele verbale, ci este mai degrabă traversat de ceea ce s-ar putea numi *intenții semnificante*. Limbajul corporal seamănă cu „comunicarea” a două animale: pisica și câinele, ca și corpul, se exprimă mai degrabă decât comunică, adică schițează comportamente care manifestă intenții sau emoții. Dar gesturile nu sunt, ca atitudinile, numai comportamente încă mai estompate: ele nu numai că sunt neduse până la capăt, ci sunt mai degrabă destinate să semnifice decât să efectueze – cum este cazul comportamentelor – sau să amenințe cu efectuarea – cum este cazul posturilor.

Și nu numai atât: fiind doar semne ale unor intenții sau atitudini mentale, de regulă, inhibate sau cenzurate, ele pot semnifica ceva ce rămâne cel mai adesea ascuns și pentru cel care le face. Prin urmare, ca și comunicarea, limbajul corporal se referă la expresii faciale, mișcarea ochilor, aparența fizică, mișcări și gesturi corporale, mesaje tactile, caracteristicile vocale, condiționate de utilizarea timpului, dinamica spațială și implicațiile diferențelor de gen și de vârstă, de etnie și de statut social care intervin în toate aceste domenii.

Această denumire implică interpretarea gesturilor, mimicii, posturii, comportamentului și descoperirea semnificațiilor și sensurilor care fac din toate aceste semne un limbaj, fie că ele însoțesc și susțin limbajul verbal, fie că îl contestă sau contrazic în semnificațiile enunțate, fie că sunt pur și simplu autonome. În *comunicarea nonverbală* se folosesc seturi de semne, coduri, care prin combinare dau o anumită structură. De fapt, aceste semnale sunt stimuli senzoriali care impresionează simțurile omului: văz, auz, pipăit, miros.

Pe baza tipului semnelor și a canalelor de transmitere a lor s-au produs multiple clasificări ale comportamentelor nonverbale și ale comunicării nonverbale. În limbajul corporal, avem de a face cu indici, simboluri și semne corporale. Gesturile, care sunt pur umane, sunt, de fapt, intermediari care permit trecerea de la natură la cultură, adică de la corp și comportament, la semne și semnificații cu valabilitate colectivă.

Confrunțați cu polisemia limbajului corporal, cauzată de multitudinea de sisteme semnificante participante și de gradația intenționalității conștiente

care le plasează într-un evantai larg între comunicare și semnificare, trebuie să recurgem în interpretare nu numai la semiotică, ci și la hermeneutică. Regulile hermeneutice generale trebuie să fie prealabile formulării regulilor specifice interpretării limbajului corporal: înțelegerea lui se bazează pe mișcarea de la parte la întreg, el trebuie raportat la context, iar gesturile trebuie privite ca răspunzând la o întrebare.

*Recomandat
Eugenia BOGATU, dr., conf. univ.*